

Văn học dịch còn nhiều hạt sạn

Những năm qua, nhiều người đọc thờ ơ với sách văn học dịch, kể cả các tác phẩm đoạt giải Nobel, Booker. Một lý do quan trọng là chất lượng bản dịch. Nhiều tác phẩm dịch vội, dịch ẩu, không có phần hồn và cá tính của người dịch.

Mặc dù hình như dịch giả ngày càng nhiều hơn, nhưng khả năng nhiều người còn yếu kém và thiếu chuyên nghiệp.

Một bạn đọc am hiểu văn học và tiếng Anh háng hái mua ngay cuốn *Tiểu thần Vernon* (*Vernon God little* - tác giả DBC Pierre, Thanh Vân dịch, NXB Phụ Nữ 2005) mới ra lò vì cái mác nhãn "giải Booker", vừa đọc vài trang đã phải buông sách. Anh không thể đọc tiếp, cho dù nội dung không phải là kém phần hấp dẫn, bởi anh cho rằng dịch không thoát, dịch nhiều sạn.

Hàng trăm người yêu văn học thường phải "chịu trận" trước sự dễ dãi của các dịch giả mới xuất hiện. Bây giờ, chọn tác phẩm dịch, ngoài cái tên nhà văn là một thương hiệu, ngoài tên nhà xuất bản có đáng tin cậy hay không, còn một vấn đề nan giải nữa là chọn người dịch nào để an tâm cùng họ bước vào không gian tác phẩm.

Cùng một tác phẩm có thể có nhiều người dịch (như cuốn *Balzac và cô thợ may Trung Hoa* của Đới Tư Kiệt, hay *Cuộc đời và thời đại của Michael K.* của J.M.Coetzee...). Những cái tên mới xuất hiện trong làng dịch vẫn chưa thể để ngay dấu ấn của họ lại trong tác phẩm, và còn chông chênh khi đi qua bước trải nghiệm đầu tiên với văn bản. Nhiều người trong số họ dường như hơi vội trong bước tiếp cận này, đến khâu dịch lại càng vội hơn.

Trong số những người dịch các tác phẩm của nhà văn người Czech M. Kundera, có lẽ Ngân Xuyên là người tiếp cận tác phẩm đúng chất và từ tốn hơn. Khi đã mê đến độ "ngấu chín", anh bắt đầu tự tháo dỡ những gánh nặng câu chữ trong mình, để cố gắng đạt đến độ thuần Việt và đồng điệu.

Cũng với tác giả M. Kundera, các bản dịch của Cao Việt Dũng mang lại cho người đọc cảm giác chưa chín, hoặc chưa kỹ. Trong *Cuộc sống không ở đây*, có cảm giác anh còn vội vàng và dường như không kịp lắng lại mình để bắt nhịp đúng tác phẩm. Thử xem một câu trong tác phẩm: "Sau đó cậu nằm im cạnh cô, cậu dịu dàng hôn lên vai cô và cảm thấy tốt". Thật bàng hoàng với ba chữ cuối cùng! Trong tiếng Việt, ba chữ đó quá tối nghĩa.

Hoặc bê nguyên cấu trúc văn phạm của nguyên bản vào phần chuyển ngữ

tiếng Việt nên câu khá rối rắm: "Cái chết; nó cũng thuộc, ở thời đại của niềm vui bị bắt buộc, vào những chủ đề gần như bị cấm, nhưng Jaromil tự nhủ cậu có khả năng (cậu đã từng viết những câu thơ đẹp đẽ về cái chết, theo cách của mình là một chuyên gia về vẻ đẹp của cái chết) khám phá góc nhìn đặc biệt này, từ đó cái chết thoát khỏi sự chết chóc thông thường của nó; cậu cảm thấy cậu có khả năng viết những vần thơ xã hội chủ nghĩa về cái chết...".

Cả trong cuốn *Điều valse già từ* của Kundera, hoặc *Khúc quanh của dòng sông* của V.S. Naipaul (Nobel 2001) do anh dịch cũng có những rối rắm tương tự hoặc dùng từ không sát, lặp.

Dịch giả Vũ Ngọc Thăng khi chọn tác phẩm khó dịch như *Palomar* của I. Calvino đã khá dững cậm đương đầu với những câu văn phức tạp, đa nghĩa; song anh lại góp phần làm chúng rắc rối thêm ở nhiều chương.

Dịch giả Anh Thư - người dịch *Bò ngang* của G.Grass và *Tuổi sắt đá* của J.M.Coetzee, cũng gặp những đường mòn "phức tạp hoá" kia, hoặc dùng từ thiếu chính xác, kiểu như: "Nhưng tôi vẫn đứng lại bên ngoài lưới thép, mê mải nhìn ba người xử lý cái chết của những con chim không còn biết bay nữa".

Phải thừa nhận rằng, những cuốn sách đã điểm trên đây (đây là những cuốn còn khá dĩ trong hàng loạt sách văn học dịch ầu và dễ dãi hiện nay) đều là sách hay, của những tác giả nổi tiếng, nhưng làm buồn lòng người đọc vì vốn liếng tiếng Việt của dịch giả chưa dày dặn lắm.

Song điều đáng nói ở đây vẫn là cá tính người dịch, như dịch giả Phạm Xuân Nguyên nhìn nhận, là "phải thực sự sống với tác phẩm, đam mê nó, nhồi vào đó vốn văn hoá đã được tích lũy và cả cơ địa của chính mình nữa. Cái duyên dịch thuộc về cơ địa. Khi dịch, dĩ nhiên phải có sự cộng hưởng, đồng sáng tạo. Nhưng điều quan trọng là người dịch phải yêu tiếng mẹ đẻ. Một người không yêu tiếng Việt, không sống thực với nó thì sẽ thất bại với bản dịch".

(Nguồn: *Lao động*)